

N:o 163.

Ank. till Riksd. kansli den 22 maj 1907, kl. 8,30 f. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af Kronobergs kungsgård i Kronobergs län.

(I. A.)

Uti en den 26 april innevarande år till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 197) har Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva,

dels att ett å ett af förste landtmätaren A. Frykberg gjordt utdrag af en af vice kommissionslandtmätaren Sven Svensson år 1902 öfver Kronobergs kungsgård i Växjö socken af Kronobergs län upprättad karta utmärkt, med ägofigurerna n:is 445—451, 451 a, 452, 453, a, 454—484 och del af 510 betecknad område af Evedalstorpet, utgörande 16 hektar 90 kvadratmeter, måtte från kungsgården afsöndras och till Växjö stad, såsom innehafvare af Evedals brunns- och badinrättning, försäljas med tillträdesrätt den 14 mars 1908 och mot köpeskilling, som på stadens bekostnad skulle bestämmas i den ordning, som i nådiga förordningen den 14 april 1866 vore föreskrifven i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, samt under villkor i öfrigt, att köpeskillingen erlades vid tillträdet och inbetaltes till länets ränteri, att staden ensam vidkändes lagfartskostnaden och öfriga med köpet förenade utgifter, samt att staden uppsatte och för framtiden underhölle stängsel i gränsen mellan ifrågavarande område och kronans mark,

dels ock att köpeskillingen för området måtte, på samma sätt, som köpeskillingarna för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

I detta ärende har departementschefen till förberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Kronobergs kungsgård n:o 1 om 3 mantal i Växjö socken och Konga härad af Kronobergs län jämte Helgön n:o 3 i Öjaby socken och Kinnevalds härad af samma län är belägen 6 kilometer från Växjö vid Helgasjön och omfattar en areal af sammanlagdt 833 hektar 6,60 ar, däraf 101 hektar 48,40 ar tomter och åker, 149 hektar 90,60 ar ängsmark, 574 hektar 90,50 ar afrösningsjord och 6 hektar 77,10 ar impediment. Af kungsgården har genom kammarkollegii kontrakt den 20 oktober 1873 på 32 års tid från den 14 mars 1874 på särskildt arrende upplåtits några områden, bestående af trädgård och gårdsplan, källartomt, bad- och brygghusplan samt holmarna Carls-lund och Ruinholmen med en areal af sammanlagdt 2 hektar 61,20 ar äfvensom uteslutande jakträtt å kungsgårdens ägor med flera förmåner. Till detta arrende har sedermera lagts äfven den till kungsgården hörande så kallade Stallholmen med en areal af 62,50 ar. På särskildt arrende har jämväl upplåtits ett område af 16 hektar 90 kvadratmeter, däraf 3 hektar 73,90 ar åker, 2 hektar 59,30 ar äng, 9 hektar 65,50 ar afrösningsjord och 2,20 ar impediment af det så kallade Evedalstorp, hvilket område disponeras af Evedals brunns- och badinrättning. Egendomen i öfrigt har genom domänstyrelsens kontrakt den 2 februari 1886 utarrenderats för tiden 14 mars 1886—14 mars 1906 mot årligt arrende af 2,505 kronor, därvid dock för skogsväsendets räkning från arrendet undantagits all egendomens utmark. Å den sålunda undantagna utmarken har sedermera upplåtits lägenheten Marieberg med en areal af 1 hektar 50,20 ar samt lägenheten Hyddan med en areal af 31,02 ar, hvarjämte jämlikt särskilda af styrelsen meddelade beslut å torpet Lilla Hults mark upplåtits lägenheterna Signesberg med en areal af 72 ar 40 kvadratmeter och Sjövik med en ytvidd af 48 ar. Afgälderna för dessa lägenheter, hvilka samtliga äro försedda med innehafvarna tillhöriga byggnader, utgöra sammanlagdt 165 kronor, däraf torparen å Lilla Hult uppbär 15 kronor och återstoden redovisas bland skogsmedlen.

År 1903 hölls i anledning af den förestående utarrenderingen af egendomen arrendevärdering å densamma. Uppskattningsmännen hemställde därvid, att egendomen med undantag af förenämnda på särskilda

arrenden upplåtna delar däraf och den för skogsväsendets räkning undantagna utmarken skulle utarrenderas för en tid af tjugu år. I sammanhang med värderingen togo uppskattningsmännen under ompröfning särskilda hos styrelsen gjorda och af styrelsen till uppskattningsmännen öfverlämnade framställningar från innehafvaren af lägenheten Signesberg vice häradshöfdingen C. V. Ödmann samt innehafvaren af lägenheten Sjövik handlanden J. Sjögren, båda i Växjö, om inköp af deras respektive lägenheter, och anförde uppskattningsmännen härom, att det i nådiga skrifvelsen den 25 september 1896 angående bestämmelser att tjäna till efterrättelse i fråga om lägenheters upplåtande från kronans jordbruksdomäner omförmälda syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att bilda egna jordbruk härvidlag ej vore för handen eller kunde tillämpas, enär känt vore, att hvarken Ödmann eller Sjögren kunde anses såsom mindre bemedlade, och deras lägenheter ej kunde betraktas såsom jordbrukslägenheter utan vore sommarbostäder för bemedlade personer; att emot nuvarande innehafvarna af dessa lägenheter ej funnes anledning till anmärkning, men att äganderätten kunde, om statsverket afhände sig densamma, öfvergå till sådana innehafvare, att afsöndringen af lägenheterna i mer än ett afseende komme att lända kungsgården till olägenhet om ej till skada; samt att uppskattningsmännen därför ansåge sig böra afstyrka afsöndring af så väl nu ifrågavarande som all annan mark från kungsgården.

Revirförvaltaren har, därom tillspord, framhållit såsom för statsverket förmånligast »att vid denna egendom så mycket som möjligt lägga an på skogsbruk», i hvilket afseende revirförvaltaren, med instämmande af öfverjägmästaren i distriktet, föreslagit, att en kronopark skulle bildas af den kronan tillhörande delen af Helgö med torpet Bokelund samt Hissö med kringliggande öar, hvilka områden å en af vice kommissionslandtmätaren Sven Svensson år 1902 öfver egendomen upprättad karta betecknats med ägofigureerna n:ris 733—820. Utmarken å fastlandet däremot borde inbegripas under arrendet så till vida, att därifrån skulle tilldelas arrendatorn nödigt husbehovsvirke och därstädes upplåtas bete för gårdens och torpens vinterfödda kreatur.

Framställningarna om afsöndring och försäljning af lägenheterna Signesberg och Sjövik har revirförvaltaren i likhet med uppskattningsmännen afstyrkt, medan öfverjägmästaren, som ansett det icke tillkomma honom att afgifva något yttrande beträffande lägenheten Sjövik, hvilken vore belägen å inägorna till torpet Lilla Hult, vidkommande lägenheten Signesberg framhållit, att, i betraktande af markens oländiga

beskaffenhet före bebyggandet, någon skada ej tillskyndats stamhemmanet genom markens brytning och planering, samt att ej någon som helst olägenhet syntes honom kunna uppstå genom områdets afsöndring och försäljning. Tvärtom funne han det vara en fördel för kronan om dylik, för kronan snart sagdt värdelös mark upplättes åt enskilda med full äganderätt. Dels vågade nämligen få nedlägga några dryga kostnader för byggnader m. m. å ofri grund dels ock borde, frånsedt den direkta inkomsten af försäljningssumman, hvarpå ett årsarrende syntes utgöra en ringa ränta, i den mån flera dylika själfägande lägenhetsinnehafvare där sloge sig ned, allmänna välståndet hos torpare och andra närboende växa på samma gång tillfälle yppades att från kronans närbelägna skog till högt pris afyttra virke, jord, grus och dylikt samt att få en högre afgift för fisket än hvad eljest kunde påräknas.

Vice häradshöfdingen Ödmann och handlanden Sjögren hafva sedermera erbjudit sig att inköpa, Ödmann lägenheten Signesberg för 400 kronor och Sjögren lägenheten Sjövik för 200 kronor.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande har angående egendomens disposition anfört, bland annat, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge sig sakna giltig anledning biträda skogstjänstemännens hemställan om bildande af kronopark utaf öarna; att, hvad anginge den ifrågasatta försäljningen af Signesberg och Sjövik, Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge de erbjudna köpeskillingarna mer än väl motsvara de förut nästan alldeles värdelösa impedimentsområdenas värde; samt att, då, såsom öfverjägmästaren på fullgoda grunder utvecklat, ifrågavarande områdets upplåtande med full äganderätt endast kunde vara ägnadt att lända stamhemmanet till framtida nytta och förkofran, Kungl. Maj:ts befallningshafvande utan tvekan funne sig föranlåten hemställa om bifall till försäljningen.

Såsom förut omförmälts har den i kronans ägo kvarvarande delen af torpet Evedal, omfattande, enligt ett af förste landtmätaren A. Frykberg gjordt utdrag af förberörda karta, ägofigurerna n:ris 445—451, 451 a, 452, 453, a, 454—484 samt del af 510, på särskildt arrende upplåtits till Evedals brunns- och badinrättning. I arrende erlägges 200 kronor, hvarförutom arrendatorn är tillförbunden att genom af domänstyrelsen godkänd person handhafva skogsbevakningen å kungsgården. Nämnda brunns- och badinrättning äges numera af Växjö stad, som redan enligt nådigt bref den 28 maj 1897 af torpet Evedal med äganderätt förvärfvat ett jordområde om sammanlagdt 10 hektar 3,60 ar mot köpeskillning, som på stadens bekostnad blifvit bestämd i den ordning,

som i nådiga förordningen den 14 april 1866 vore föreskrifven i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

I den proposition i ämnet, som afläts till 1897 års Riksdag, framhölls, hurusom staden såsom skäl för nämnda upplåtelse hufvudsakligen anfört, att Evedals brunns- och badort, hvilken alltsedan början af 1700-talet tidtals varit ganska talrikt besökt, måste anses vara en inrättning af allmännyttig beskaffenhet; att inrättningen visserligen under de senaste åren delvis blifvit med icke obetydliga kostnader försatt i tidsenligt och ändamålsenligt skick, i det att, bland annat, nya varm- och kallbadhus äfvensom lämplig restaurationsbyggnad där uppförts, men att, enligt hvad tillförordnade förste provinsialläkaren i länet jämväl vitsordat, inrättningen, därest densamma skulle kunna på erforderligt sätt vidare utvecklas och lämna utrymme för dem, som under sommarmånaderna ville där vistas, måste förses med flere bostäder, för hvilket ändamål äfvensom för möjliggörande af lämplig plan vid bebyggandet samt för åstadkommande af promenadplatser och gångvägar m. m. kräfdes ett väsentligen utvidgadt område; att intresset för inrättningens utveckling och förkofran i orten visat sig så stort och allmänt, att, då järnvägen mellan Växjö och Klafreström nyligen anlades, aktier i järnvägsbolaget tecknades till afsevärdt belopp mot uttryckligt villkor att järnvägen komme att dragas öfver Evedals område och station där förläggas; att i följd af detta allmänhetens intresse för Evedals brunns- och badort järnvägsstation nu också funnes där inrättad; att den ökade frekvens af besökande, som genom underlättad samfärdsel bereds och framdeles komme att beredas inrättningen, med nödvändighet påkallade dess utvidgande och förbättrande; att brunns- och badorten tillskyndade de Kronobergs kungsgård underlydande och Evedal närboende torparna icke så oväsentliga inkomster och fördelar, hvilka sannolikt komme att än vidare ökas, om inrättningen genom utvidgning blefve i tillfälle att mottaga ökad antal besökande; samt att någon olägenhet icke förorsakades kungsgården genom den ifrågasatta upplåtelsen af jord, helst som denna jord till största delen vore af klen och mindre värdefull beskaffenhet samt belägen i utkanten af kungsgårdens ägor.

Nu hafva stadsfullmäktige i Växjö i en till Kungl. Maj:t ställd, af Kungl. Maj:ts befallningshafvande med skrifvelse den 11 augusti 1904 till domänstyrelsen öfverlämnad skrift framhållit, att det sålunda förvärfvade området redan under de dittills gångna åren befunnits vara för brunns- och badinrättningens vidmakthållande och utvidgande alldeles otillräckligt, samt förty i underdånighet anhållit om nådigt tillstånd för Växjö stad att, för vidmakthållande och utvidgning af inrättningen, med

äganderätt förvärfva jämväl den i kronans ägo kvarvarande delen af torpet Evedal med därå befintliga, kronan tillhöriga hus och byggnader.

Sedan på domänstyrelsens föranstaltande samtliga kungsgården rörande kontrakt blifvit utsträckta att gälla till den 14 mars 1908, anmodade styrelsen, som ej funnit den förra arrendevärderingen tillfredsställande, i skrifvelse den 6 juli 1906 Kungl. Maj:ts befallningshafvande att uppdraga åt vederbörande uppskattningsmän att uppgöra ny arrendevärdering å egendomen med iakttagande därvid jämväl af möjligheten, att det af revirförvaltaren ifrågasatta området blefve afsatt till kronopark.

Till förrättningsmännen öfverlämnades dessutom *dels* en af lägenhetsinnehafvarna Ödmann och Sjögren till styrelsen ingifven skrift, däri desse, för den händelse deras förenämnda framställningar om inköp af lägenheterna Signesberg och Sjövik å torpet Lilla Hults ägor ansåges ej kunna bifallas, anhållit, att styrelsen ville hos Kungl. Maj:t göra underdånig ansökning därom, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om försäljning till dem af hela torpet Lilla Hult, *dels ock* en skrift, däri Nina Lundh och Anna Rundberg, med förmålan att de genom arf bekommit den å Hissön belägna villan Marieberg, anhållit att få lösa den jord, hvarå villan vore belägen.

Uti det vid förrättningen uppgjorda instrumentet hemställde förrättningsmännen, bland annat, att den i kronans ägo kvarvarande delen af torpet Evedal måtte försälas till Växjö stad; att hvad anginge Ödmanns och Sjögrens framställningar, nådiga skrifvelsen den 25 september 1896 ej syntes förrättningsmännen kunna lägga hinder i vägen för försäljning af dessa lägenheter, om än det i samma skrifvelse omförmälda syfte här ej vore för handen; att förrättningsmännen ansåge sig på de af öfverjägmästaren anförda grunder böra tillstyrka ansökningarna rörande lägenheterna Signesberg och Sjövik äfven hvad beträffade anbud å köpeskillingen; att förrättningsmännen däremot ej under några villkor kunde förorda bifall till Ödmans och Sjögrens ansökning om inköp af torpet Lilla Hult i dess helhet; samt att, då lägenheten Marieberg låge på det blifvande kronoparksområdet, förrättningsmännen ansåge sig ej böra yttra sig beträffande ansökningen om inköp af denna lägenhet.

Slutligen har domänintendenten i ett den 2 nästlidne mars uppgjort instrument anført, att lägenheterna Signesberg och Sjövik vid tiden för deras bebyggande för ett tiotal år sedan till större delen bestode af så godt som alldeles värdelöst impediment; att innehafvarna

med betydliga kostnader låtit med ditkörd jord och grus planera områdena; samt att med hänsyn såväl till markens från början dåliga beskaffenhet och de kostnader, som nedlagts därå, som å andra sidan det vackra läge vid Helgasjöstranden, som gjorde områdena i det afseendet lämpliga för villabyggnad, domänintendenten ansåge, att jordområdena kunde saluvärderas efter högst 800 kronor per hektar; och har domänintendenten med tillämpning af denna beräkningsgrund saluvärderat Signesberg till 580 kronor och Sjövik till 380 kronor. I sammanhang härmed har domänintendenten upplyst, att den i kronans ägo kvarvarande delen af torpet Evedal vid 1906 års värdering af förrättningsmännen blifvit åsatt ett saluvärde af 15,540 kronor.

För egen del har domänstyrelsen uti skrifvelse den 18 nästlidne mars, så vidt nu är i fråga — med förklaring att styrelsen, på grund af hvad förrättningsmännen vid den år 1903 å egendomen hållna värdering anfört, ansett de af innehafvarna af lägenheterna Signesberg, Sjövik och Marieberg gjorda framställningar om inköp icke böra vinna bifall — i underdånighet hemställt, att förberörda del af Evedalstorpet måtte till Växjö stad försäljas.

Från denna styrelsens åsikt var en ledamot i så måtto skiljaktig, att han ansåg, att styrelsen hade bort hos Kungl. Maj:t hemställa om försäljning till respektive innehafvare af lägenheterna Signesberg och Sjövik för köpeskillingar, motsvarande de lägenheterna af domänintendenten åsatta saluvärden.

I likhet med domänstyrelsen anser jag, att grunderna för upplåtelse af lägenheter i enlighet med nådiga skrifvelsen den 25 september 1896 ej äro tillämpliga i fråga om afyttring af lägenheterna Signesberg, Sjövik och Marieberg. Dessutom kan det ifrågasättas, om ej en upplåtelse nu af nämnda lägenheter med äganderätt skulle kunna verka till hinder för en framtida utveckling af ifrågavarande trakt till villaområde för Växjö stad, hvartill den synes synnerligen väl lämpa sig. En sådan utveckling torde nämligen bäst ske därigenom, att vid lämplig tidpunkt bebyggandet ordnas efter en sammanhängande plan. För genomförande af en sådan plan kunde emellertid upplåtelser af nu ifrågasatt art komma att ligga i vägen. Beträffande åter den i statens ägo kvarvarande delen af torpet Evedal, synes mig en upplåtelse därpå till staden böra förordas. Torpet behöfs nämligen, enligt hvad handlingarna visa, ej för hufvudgården; medan hvad stadsfullmäktige anfört om otillräckligheten af det redan till staden upplåtna området icke från något håll bestridts.»

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts för-
varande proposition.

Stockholm den 21 maj 1907.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.
